

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення вченої ради університету
«30» серпня 2021 року,
протокол № 1.

Ректор, голова вченої ради університету,
доктор юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК
«30» серпня 2021 року

М.П.

ПРОГРАМА
атестаційного екзамену
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 242 Туризм
галузі знань 24 Сфера обслуговування

м. Хмельницький
2021

УКЛАДАЧІ ПРОГРАМИ:

Завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, доцент

«27» серпня 2021 року

Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

Доцентка кафедри публічного управління та адміністрування, кандидатка економічних наук, доцентка

«27» серпня 2021 року

Олена ХИТРА

Старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування, кандидат економічних наук

«27» серпня 2021 року

Петро СЕМ'ЯНЧУК

Старша викладачка кафедри публічного управління та адміністрування

«27» серпня 2021 року

Тетяна ТРИГУБА

Доцентка кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування, кандидатка економічних наук, доцентка

«27» серпня 2021 року

Наталія ЗАХАРКЕВИЧ

Доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування, кандидат економічних наук, доцент

«27» серпня 2021 року

Андрій КОРЮГІН

Доцентка кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, кандидатка юридичних наук, доцентка

«27» серпня 2021 року

Ірина РИЖУК

Доцентка кафедри мовознавства, кандидатка педагогічних наук, доцентка

«27» серпня 2021 року

Ольга РЕМБАЧ

Рішення кафедри публічного управління та адміністрування

«27» серпня 2021 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри, доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, доцент

«27» серпня 2021 року

Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

Деканеса факультету управління та економіки, кандидатка економічних наук, доцентка

«27» серпня 2021 року

Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
«28» серпня 2021 року, протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної ради університету, кандидатка наук з державного управління, доцентка

«28» серпня 2021 року

Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

1.	Вступ		3
2.	Заплановані результати навчання	–	4
3.	Програма атестаційного екзамену	–	5
	3.1.	Основи туризмознавства	– 5
	3.2.	Організація туристичних подорожей	– 7
	3.3.	Географія туризму	– 10
	3.4.	Рекреалогія	– 12
	3.5.	Правове регулювання туристичної діяльності	– 15
	3.6.	Менеджмент в туризмі	– 17
	3.7.	Маркетинг в туризмі	– 22
4.	Рекомендовані джерела для підготовки до атестаційного екзамену	–	26

1. ВСТУП

Атестація здобувачів вищої освіти, які здобувають освітній ступінь бакалавра зі спеціальності 242 «Туризм», галузі знань 24 «Сфера обслуговування», здійснюється екзаменаційною комісією на завершальному етапі навчання з метою встановлення відповідності отриманих здобувачами вищої освіти результатів навчання (компетентностей) вимогам Стандарту вищої освіти та освітньої програми «Бакалавр туризму» у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

Атестаційний екзамен проводиться з використанням методів комплексної діагностики та передбачає тестову перевірку знань, які формують компетентності та програмні результати, зазначені у Стандарті вищої освіти за спеціальністю 242 «Туризм» та освітній програмі «Бакалавр туризму» у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова. Враховуючи, що особливістю освітньої програми є поглиблене вивчення іноземних мов для професійної діяльності у міжнародному мультикультурному контексті, частина тестових завдань сформульовані англійською мовою.

Атестаційний екзамен проводиться у письмовій формі на аркушах, які надає екзаменаційна комісія у встановленій формі. Тривалість атестаційного екзамену становить 2 години. На атестаційний екзамен винесені такі освітні компоненти:

- 1) Основи туризмознавства;
- 2) Організація туристичних подорожей;
- 3) Географія туризму;
- 4) Рекреалогія;
- 5) Правове регулювання туристичної діяльності;
- 6) Менеджмент в туризмі;
- 7) Маркетинг в туризмі.

2. ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні компетентності	
Загальні компетентності	<p>K04. Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу.</p> <p>K10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p>
Спеціальні (фахові) компетентності	<p>K15. Знання та розуміння предметної області та розуміння специфіки професійної діяльності.</p> <p>K19. Розуміння сучасних тенденцій, місцевих, регіональних та державних пріоритетів розвитку туризму в цілому та окремих його форм і видів.</p> <p>K20. Розуміння процесів організації туристичних подорожей і комплексного туристичного обслуговування (готельного, ресторанного, транспортного, екскурсійного, рекреаційного).</p> <p>K22. Розуміння принципів, процесів і технологій організації роботи суб'єкта туристичної індустрії та її підсистем.</p>
Програмні результати навчання	
	<p>ПР01. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці основні положення туристичного законодавства, національних і міжнародних стандартів з обслуговування туристів, у тому числі з урахуванням пріоритетів європейської інтеграції України.</p> <p>ПР02. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук.</p> <p>ПР03. Знати і розуміти основні форми і види туризму, їх поділ.</p> <p>ПР04. Пояснювати особливості організації рекреаційно-туристичного простору.</p> <p>ПР10. Розуміти принципи, процеси і технології організації роботи суб'єкта туристичного бізнесу та окремих його підсистем (адміністративно-управлінська, соціально-психологічна, економічна, техніко-технологічна).</p>

3. ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

3.1. ОСНОВИ ТУРИЗМОЗНАВСТВА

Тема 1. Сутність та функції туризму, умови та фактори його розвитку.

Туризм як соціально-економічна система. Системний підхід до характеристики сутності туризму. Суб'єкт та об'єкт туризму. Туристичне районування підхід UNWTO. Туристична дестинація. Туристична індустрія. Умови функціонування туристичної індустрії.

Основні поняття та визначення в туризмі: туризм, турист, туристична діяльність, екскурсійна діяльність, туристичні ресурси, суб'єкти туристичної діяльності, туристична індустрія, туристичні послуги, туристичний продукт, туристичний ваучер (путівка), тур.

Функції туризму: медико-біологічна функція, соціально-культурна функція, економічна функція, екологічна, міжнародна, генеруюча, гуманітарна, культурологічна.

Умови розвитку туризму: природно-географічні, істотко-політичні, соціально-економічні, демографічні. Зовнішні та внутрішні умови. Фактори розвитку туризму.

Тема 2. Класифікації в туризмі.

Класифікація туризму за різними ознаками: за спрямованістю туристичних потоків, за охопленням території, за терміном подорожі, за сезонністю, за ступенем організованості, за демографічним та соціальним складом учасників подорожі, за формою організації подорожі та обслуговування, за засобом пересування, за метою подорожі.

Значення туризму за видами.

Класифікація маршрутів та турів за територіальною ознакою, за вибором засобів пересування, за сезонністю, за тривалістю, за змістом програм, за складом учасників подорожі, за формою організації подорожі, за побудовою траси маршруту.

Тема 3. Організація ринку туристичних послуг.

Туристичний ринок та його елементи. Суб'єкти туристичного ринку. Класифікація туристичних ринків: за географічною приналежністю; за відношенням до національної території; за напрямком руху; за ступенем концентрації виробництва і збуту; за співвідношенням між попитом і пропозицією; в залежності від мети подорожі. Чинники формування національного туристичного ринку. Типи національних туристичних ринків: високоінтенсивні, стабілізовані, реформовані, акумулюючі.

Тур як специфічний продукт туристичного ринку. Складові туристичного продукту. Схема формування туристичного продукту. Класифікація турів. Специфічні особливості туристичного продукту як товару.

Особливості туристичного попиту. Попит на туристичні послуги та специфіка його формування.

Пропозиція на ринку туристичних послуг. Види підприємств – туроператори та турагенти. Класифікація туристичних підприємств.

Умови та можливості виходу на туристичний ринок.

Тема 4. Міжнародні туристичні організації.

Міжнародна туристична співпраця – суть та завдання.

ООН в системі міжнародного туристичного співробітництва. Найважливіші віхи діяльності ООН в організації системи міжнародного туристичного співробітництва. Спеціалізовані установи ООН, що займаються питаннями розвитку міжнародного туризму.

Всесвітня туристична організація (ЮНВТО).

Класифікація міжнародних туристичних організацій. Їх типи і види: урядові та неурядові, глобальні і регіональні, універсальні та спеціалізовані. Характеристика діяльності найбільших всесвітніх туристичних організацій. Норми міжнародного туристичного права.

Міжнародні документи у сфері туризму.

Тема 5. Міжнародні, регіональні та національні показники розвитку туризму.

Сутність статистики туризму. Цілі і завдання туристичної статистики. Туристичні витрати. Методичні підходи до впорядкування складу туристичних витрат. Фактори впливу на величину і структуру витрат туристів під час подорожі.

Статистичні оцінки попиту споживачів туристичних послуг.

Методика розрахунку обсягів туристичної діяльності.

Тема 6. Історичні передумови виникнення та розвитку туристичної системи України.

Питання періодизації історії світового туризму та історичні передумови його виникнення. Подорожі у Стародавньому світі та Середньовічній Європі. Соціально-економічні передумови сучасного етапу розвитку туризму. Перші організовані туристичні подорожі в світі. Історія виникнення туристично-екскурсійної справи.

Початок туристичної справи в Україні. Розвиток туризму в СРСР у 20-60-ті роки ХХ ст. Загальна характеристика стану туристичної галузі СРСР у 70-80-ті роки: БММТ «Супутник», ВАТ «Інтурист», Всесоюзна центральна Рада з туризму та екскурсій.

Туристично-рекреаційна галузь в Україні до 1890 р. Туристично-рекреаційна галузь в Україні в період з 1890р. до 1917 р. Туристично-рекреаційна галузь в Україні в період з 1918 р. до 1939 р. Туристично-рекреаційна галузь в Україні в період з 1945 р. до 1969 р. Туристично-рекреаційна галузь в Україні в період з 1970 р. до 1990 р.

Туристична сфера в Україні в період незалежності.

Тема 7. Туристична політика України на сучасному етапі.

Туристична політика в Україні, її основні положення. Структура управління туристичною сферою в Україні. Завдання та функції державних органів управління сферою туризму. Закон України «Про туризм». Документи, що регулюють діяльність виконавчих органів в галузі туризму. Реалізація державної політики в галузі туризму.

Структура організаційного механізму державного регулювання туристично-рекреаційної сфери України. Установи та організації управління туризмом в Україні. Їх основні функції та завдання. Недержавні громадські організації та їх місце у регулюванні розвитку туристичної сфери. Сучасний стан та перспективи розвитку туризму в Україні.

Стратегія розвитку туризму в Україні. Головна мета реалізації стратегії. Державні національні програми розвитку туристичних дестинацій, законодавчі та підзаконні нормативні акти, що регламентують та регулюють такий розвиток. Державна програма розвитку туризму. Програми розвитку окремих видів туризму. Місцеві та регіональні туристичні програми та концепції.

Тема 8. Механізми державного регулювання туризму.

Державний механізм управління в туристській сфері. Організаційно-правовий механізм регулювання туристичної діяльності.

Соціальний механізм регулювання. Соціальне значення туризму. Соціальні пільги та туризм. Досвід інших країн у формуванні туристичних пакетів та програм для різних соціальних груп.

Гуманітарний механізми регулювання туризму.

Тема 9. Порядок ліцензування туристичної діяльності та сертифікації туристичних послуг.

Ліцензування в туризмі. Види туристичної діяльності, що підлягають ліцензуванню. Ліцензійні умови та правила їх виконання. Вимоги до матеріально-технічної бази, кадрового складу та інші вимоги щодо забезпечення Ліцензійних умов.

Стандартизація сфери туризму. принципами стандартизації Принципи стандартизації. Мета та завдання стандартизації.

Сертифікація туристичних послуг. Сертифікат відповідності. Обов'язкова сертифікація. Добровільна сертифікація. Порядок і правила сертифікації послуг у сфері туризму. Об'єкти обов'язкової сертифікації – готельні послуги.

3.2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОДОРОЖЕЙ

Тема 1. Умови створення та функціонування туристичного підприємства.

Види туристичних підприємств: туристичний оператор, туристична агенція, туристичні бюро, екскурсійні бюро. Мета, функції та завдання туристичних підприємств. Основні етапи створення та початку діяльності туристичних підприємств в Україні.

Особливості започаткування та функціонування туристичних підприємств в Україні різних форм власності та організаційно-правових форм господарювання.

Матеріальна база та кадрове забезпечення туристичної фірми. Вимоги до офісів та кадрів туристичних підприємств.

Законодавчі та нормативні умови провадження господарчої діяльності з організації туризму (внутрішній та зарубіжний туризм). Закон України «Про туризм».

Тема 2. Ліцензування, стандартизація та сертифікація туристичних послуг в Україні.

Ліцензування туристичних підприємств. Основні цілі ліцензування. Порядок видачі та переоформлення ліцензії. Умови позбавлення ліцензії. Нормативно-правове регулювання ліцензування в Україні.

Сертифікація туристичних послуг в Україні. Види послуг, що підлягають обов'язковій сертифікації. Нормативно-правове регулювання сертифікації.

Стандартизація туристичних послуг. Основні стандарти туристичних послуг в Україні. Стандарти ISO. Нормативно-правове регулювання сертифікації.

Тема 3. Технологія створення туристичного продукту та формування його асортименту.

Туристичний продукт та його складові. Види туристичних продуктів. Особливості туристичних продуктів та туристичних пакетів.

Етапи створення та розробки туристичного продукту.

Технологія розрахунку вартості туру. Підходи щодо розрахунку вартості туристичних продуктів.

Канали збуту. Характеристика прямих та непрямих каналів збуту. Основні схеми збуту туристичних продуктів. Проблематика схем збуту.

Тема 4. Формування програм перебування туристів.

Визначення поняття: «програмне обслуговування в туризмі», «програма перебування туристів». Плани тур-обслуговування їх характеристика. Класи тур-обслуговування їх характеристика.

Фактори, що впливають на формування та комплектацію програм перебування туристів.

Види та характеристика програмних заходів в туризмі: екскурсійно-інформаційні, культурно-видовищні, розважальні, спортивно-оздоровчі, соціальні.

Умови виконання програм перебування туристів. Контроль за якістю виконання програм перебування туристів.

Тема 5. Організація обслуговування клієнтів.

Потреби споживача: соціальні потреби; потреби у спілкуванні; духовні потреби. Туристичні потреби та їх види. Мотиваційні туристичні потреби. Похідні туристичні потреби. Додаткові туристичні потреби.

Шкала потреб клієнтів та формування психологічного портрету потенційних туристів. Форми та стилі обслуговування клієнтів. Типи поведінки співробітника фірми.

Професійна етика та культура обслуговування клієнтів. Основні вимоги до співробітника фірми при веденні переговорів. Основні знання та навички якими повинен володіти менеджер з туризму.

Типологія туристів. Особливості туристів та їх поведінки різних типів.

Тема 6. Загальні принципи організації транспортного обслуговування туристів.

Туристичні перевезення на різних видах транспорту.

Система транспортного забезпечення в туризмі та класифікація транспортних засобів. Причини обрання певних видів транспорту на певних турах.

Туристичні перевезення на авіатранспорті. Провідні виробники літаків. Типи літаків їх особливості. Процес реєстрації на рейс. Типи рейсів. Класи обслуговування. Особливості перевезення багажу. Тарифи авіакомпаній та пільги.

Туристичні перевезення на залізничному транспорті. Класифікація потягів. Тарифи, пільги, знижки.

Морські та річкові перевезення і круїзи. Переваги водних туристичних подорожей. Основні круїзні компанії. Класи лайнерів. Особливості організації відпочинку на лайнері.

Автотранспортне обслуговування туристів та організація перевезень автотранспортом.

Тема 7. Туристичні формальності, їх види та умови виконання.

Поняття та основні види туристичних формальностей: поліцейські, паспортно-візові, митні, медико-санітарні та страхові формальності.

Світова та національна нормативно-законодавча база виконання туристичних формальностей.

Основні нормативні документи, які забезпечують спрощення туристичних формальностей та встановлення візового режиму в ряді країн світу. Досягнення України щодо спрощення туристичних формальностей.

Тема 8. Паспортно-візові формальності.

Паспорти та їх види. Біометричні паспорти громадян України для виїзду за кордон. Правила оформлення та заміни паспортів громадянам України для виїзду за кордон.

Віза. Види віз. Основні документи для видачі візи. Особливості пакету документів на отримання візи до деяких країн світу. Оформлення віз громадянам України. Причини відмови у візі. Порядок дій у випадку відмови.

Візова марка. Ступені захисту марки візи від підробки.

Правила акредитації туристичної фірми в консульській установі посольства іноземної країни.

Правила та порядок оформлення української візи іноземним громадянам.

Тема 9. Митні, валютні та медико-санітарні туристичні формальності.

Визначення понять «митні формальності», «митний догляд», «митна декларація». Поняття митних формальностей та органи, що забезпечують їх виконання. Завдання Державної митної служби.

Правила ввезення в Україну та вивезення з України речей і товарів.

Митна декларація. Процедура митного догляду та правила оформлення митної декларації.

Валютні формальності. Правила перевезення валюти та інших цінностей через державний кордон України. Норми вивозу та ввозу валюти.

Визначення поняття «медико-санітарні формальності». Медико-санітарні формальності для туристів. Профілактика захворювань серед туристів.

Тема 10. Страхування в туризмі.

Визначення поняття страхування. Види страхування в туризмі. Обов'язкові види страхування.

Правила і порядок страхування туристів та їх майна та порядок виплати страхових сум.

Страхування від невіїзду. Особливості даного страхування. Порядок виплати страхових відшкодувань.

Дії застрахованого в разі настання страхового випадку.

Тема 11. Організація туристичного обслуговування, його контроль, облік, розрахунки. Бронювання туристичного обслуговування.

Визначення поняття бронювання. Процес бронювання послуг готельних, транспортних, екскурсійних підприємств. Особливості підбору та бронювання через різні системи. Правила взаємодії туристичної фірми та готельного підприємства.

Оформлення замовлень на комплексне туристичне обслуговування. Оформлення бронювання туристичних послуг та дотримання технології бронювання. Особливості підбору та бронювання на різних операторах.

Основні види автоматизованих систем бронювання та резервування в туризмі. Навички пошуку та підбору туру та бронювання пакетних турів в режимі on-line. Порядок бронювання в режимі on-line.

Визначення порядку бронювання через Internet. Підтвердження факту купівлі-продажу та форми оплати замовлених послуг.

Своєчасна та несвоєчасна ануляція туристичних послуг. Правила dead-line. Компенсація та штрафні санкції в разі несвоєчасної ануляції.

Процеси організації, обліку та контролю туристичного обслуговування.

Види та форми розрахунків за туристичне обслуговування.

Обов'язки представника туристичної фірми за кордоном та його повноваження.

Оформлення повернення коштів за невикористане обслуговування. Основні документи, що забезпечують цей процес та особливості їх заповнення.

Тема 12. Туристичні документи та правила їх оформлення.

Основні види туристичних документів.

Види договорів в туризмі та порядок їх оформлення. Договір на туристичне обслуговування. Особливості їх заповнення.

Інформаційні, облікові, розрахункові та звітні туристичні документи.

Оформлення документів туристичної групи (на виїзд за кордон; туристичної групи, що подорожує в межах України; дитячої туристичної групи). Заявки на маршрут, маршрутні карти. Порядок їх оформлення та реєстрації.

Пакет документів для туриста.

Порядок та послідовність оформлення документів індивідуальних туристів. Порядок видачі документів.

Тема 13. Претензійна робота в туризмі.

Права та обов'язки туриста. Права та обов'язки туриста-екскурсанта.

Порядок відшкодування втрат в разі невиконання або неякісного виконання туристичного обслуговування.

Претензійна робота та її етапи.

«Договірна» та «недоговірна» шкода. Порядок компенсації витрат.

Поняття Франкфуртська таблиця, та особливості її застосування. Використання Франкфуртської таблиці для розрахунку суми відшкодування моральної та матеріальної шкоди заподіяної туристам з вини туроператора.

Тема 14. Безпека туристичних подорожей.

Безпека туризму. Загальні вимоги до безпеки туризму.

Правила поведінки туристів у разі надзвичайних ситуацій.

Заходи туристських фірм і підприємств щодо дотримання безпеки туристичних подорожей. Розробка пам'яток туриста. Обов'язки працівника туристичного підприємства в забезпеченні безпеки туристів.

Міжнародний досвід розробки заходів безпеки і захисту туристів.

3.3. ГЕОГРАФІЯ ТУРИЗМУ

Тема 1. Географія туризму як наука та навчальна дисципліна.

Туризм як багатогранне явище, його зв'язок економікою, історією, географією, архітектурою, медициною, культурою, спортом та іншими науками. Географічна інтерпретація туризму. Географічне туристичне районування згідно концепції UNWTO.

Визначення об'єкта, предмету географії туризму. Формулювання та характеристика основних завдань географії туризму.

Сучасні наукові концепції та теорії географії туризму. Теорія розвитку туризму. Теорія периферії в розвитку туризму. Теорія двох туристичних секторів. Концепція системності. Концепція ареалу туристичної активності. Концепція розвитку туризму як зустрічі культур. Концепція самознищення туризму.

Тема 2. Методологія та методика географічних досліджень в туризмі.

Визначення поняття туристичного потенціалу. Характеристика його основних детермінант.

Методи збору та досліджень інформації в географії туризму. Картографічний метод, аерокосмічний метод; метод моделювання, генетичний метод досліджень, геофізичний метод, дистанційний метод, експедиційний метод.

Методологічні підходи до комплексного оцінювання туристичного потенціалу території: медико-біологічна оцінка, технологічна оцінка, психолого-естетична оцінка. Основні етапи бальної оцінки туристичних ресурсів.

Тема 3. Туристичні ринки й послуги в туризмі.

Поняття туристичного ринку. Чинники, що визначають сегментацію міжнародного туристичного ринку. Регіональні ринки міжнародного туризму.

Послуги на туристичному ринку. Туризм як сучасна галузь “невидимого експорту”. Прямий і непрямий вплив розвитку туризму на економіку країни.

Визначення поняття «туристичний потік». Географічне оцінювання туристичних потоків. Характеристика туристичних потоків за макрорегіонами: Азіатсько-Тихоокеанський, Американський, Африканський, Європейський та Близько Східний макрорегіони.

Розкриття поняття «туристичні доходи» та «туристичні витрати». Структура туристичних доходів та витрат. Географічне оцінювання туристичних доходів та туристичних витрат. Розрахунок та аналіз основних показників інтенсивності туристичного потоку та нерівномірності туристичного потоку.

Характеристика туристичних потоків, доходів та витрат за статистичними даними UNWTO.

Тема 4. Класифікація та географічна оцінка туристичних ресурсів.

Визначення поняття «туристичні ресурси». Класифікація туристичних ресурсів за методами: П. Дефер (гідром, фітом, літом, антропом), М. Труаси. Характеристика груп ресурсів за моделлю UNWTO. Основні підходи до розкриття сутності туристичних ресурсів.

Рекреаційні ресурси як основа територіальної організації туризму. Основні види рекреаційних ресурсів.

Туристично-рекреаційні ресурси регіонів світу: Європейський та Азіатсько-Тихоокеанський туристичні регіони, їх географічна оцінка та характеристика. Туристично-рекреаційні ресурси регіонів світу: Американський, Африканський, Близькосхідний туристичні регіони, їх географічна оцінка та характеристика.

Тема 5. Природні туристичні ресурси.

Зміст поняття «природні туристичні ресурси» та їх групи. Методи оцінювання природних туристичних ресурсів. Визначення основних причин руйнування природних туристичних ресурсів.

Характеристика кліматичних туристичних ресурсів та особливості їх оцінювання. Особливості кліматичних умов різних туристичних макрорегіонів.

Бальнеологічні туристичні ресурси, їх види та географічні особливості.

Біотичні туристичні ресурси та їх види їх географічна характеристика.

Ландшафтні туристичні ресурси та їх особливості. Географічна характеристика ландшафтних туристичних ресурсів.

Пляжні ресурси туристичні ресурси, їх основні відмінності. Пляжні ресурси як основа рекреаційного туризму.

Спелеоресурси як туристичні ресурси. Географічне оцінювання цієї групи ресурсів. Специфіка використання спелеоресурсів в туризмі.

Тема 6. Культурно-історичні ресурси туризму.

Культурно-історичні ресурси туризму їх класифікація (пам'ятки історії та культури, пам'ятки археології, документальні пам'ятки, пам'ятки мистецтва).

Етнографічні ресурси як традиційна складова культурно-історичних ресурсів туризму. Біографо-соціальні ресурси як специфічна складова культурно-історичних ресурсів туризму.

Методика оцінювання історико-культурних туристичних ресурсів. Бальна шкала оцінок культурно-історичних туристичних ресурсів. Визначення коефіцієнта пізнавальної цінності.

Тема 7. Географія рекреаційних та активних видів туризму.

Географічна характеристика купально-пляжного туризму. Інфраструктура купально-пляжного туризму. Основні центри купально-пляжного туризму у світі.

Географія круїзного туризму, основні регіони круїзних маршрутів. Круїз як рекреаційний вид туризму.

Географія лікувально-оздоровчого туризму. Види лікувально-оздоровчих турів та їх основні центри. Специфіка лікувально-оздоровчого туризму.

Розважальний туризм як рекреаційний вид туризму. Його географічна характеристика за макрорегіонами.

Види та характеристика основних активних видів туризму.

Гірськолижний туризм та його географічна характеристика.

Географічна характеристика дайв-туризму. Види дайвінгу та його інфраструктура. Основні світові школи дайвінгу. Розподіл локацій дайвінгу за макрорегіонами.

Географічна характеристика екстремального та пригодницького туризму. Водні, наземні, гірські, повітряні та екзотичні види екстремального туризму. Види пригодницького туризму.

Гольф-туризм як новий тренд у туризмі. Основні регіони гольф-туризму. Розвиток гольф-туризму в Україні.

Тема 8. Географія культурно-пізнавального, подієвого та ділового туризму.

Культурно-пізнавальний туризм, зміст культурно-пізнавального туризму. Лідери світу

по культурно-пізнавальному туризму. Географічна характеристика найбільш активних макрорегіонів культурно-пізнавального туризму. Об'єкти культурної спадщини ЮНЕСКО.

Подієвий туризм як новий тренд міжнародного туризму, його географічна характеристика. Спортивно-подієвий туризм, концертно-подієвий туризм, ярмарково-подієвий туризм, фестивальний туризм. Перспектива розвитку подієвого туризму.

Характеристика видів ділового туризму. МІСЕ як новий вид ділового туризму.

Суть, структура та важливість розвитку та провадження інсентив-туризму. Географія центрів та країн розвитку інсентив-туризму. Основні цілі інсентив-туризму. База забезпечення інсентив-туризму у різних макрорегіонах. Головні центри інсентив-турів.

Конгресно-виставковий туризм як найбільш динамічний сегмент ринку ділових подорожей. Географія центрів та країн розвитку конгресно-виставкового туризму.

Тема 9. Географія релігійного туризму та паломництва.

Географія міського, сільського та екологічного туризму.

Релігійний туризм: поняття та види. Основні види релігій. Паломництво та релігійний туризм культурно-пізнавального характеру. Види, функції та особливості паломництва.

Географія центрів та регіонів паломництва та релігійного туризму у індуїзмі, іудаїзмі, буддизмі, ісламі та християнстві. Перспективи розвитку релігійного туризму та паломництва.

Сільський туризм, моделі його організації, географічна характеристика. Чотири основні концепції розвитку сільського туризму. Сучасні тенденції сільського туризму.

Екологічний туризм. Види екологічного туризму. Об'єкти та інфраструктура екологічного туризму. Географічна характеристика екологічних видів туризму. LOHAS як підвид екологічного туризму та стиль життя.

Міський туризм та його географічна характеристика. Перспективи розвитку та основні проблеми міського туризму. Туризм в мегаполісах та його географічна оцінка в умовах глобалізації.

3.4. РЕКРЕАЛОГІЯ

Тема 1. Рекреалогія як наука.

Предмет та завдання курсу «Рекреалогія». Рекреалогія як навчальна дисципліна. Основні завдання та специфіка рекреаційних досліджень. Рекреація як соціокультурний феномен сучасного світу. Соціально-економічна сутність та основні функції рекреації. Відпочинок та рекреація: спільне та особливе.

Етапи розвитку рекреалогії. Чинники, що формують рекреалогію як науку.

Характеристика понять «рекреалогія», «рекреація», «відпочинок», «дозвілля», «вільний час», «рекреаційна територія», «рекреаційне навантаження», «рекреаційна ємність», «рекреаційні ресурси», «рекреаційна діяльність», «рекреаційний процес», «рекреаційний ефект», «рекреаційна система», «функції рекреації», «рекреаційні дослідження».

Тема 2. Рекреаційна діяльність як різновид економічної діяльності.

Сутність рекреаційної діяльності. Характеристика вільного часу. Рекреаційні потреби. Функції рекреаційної діяльності. Види рекреації. Класифікація рекреаційної діяльності.

Основні завдання рекреаційних досліджень. Оцінка рекреаційних ресурсів та ефективності їх використання. Визначення рекреаційної місткості території і максимально доступних рекреаційних навантажень. Рекреаційне районування території країни. Розробка та впровадження комплексу заходів, націлених на збільшення територіального рекреаційного потенціалу.

Прогнозування розвитку та оптимізація функціонування туристично-рекреаційної галузі країни. Загальні тенденції розвитку рекреації в сучасний період. Наближення місць відпочинку до центрів рекреаційного попиту. Формування систем короткочасного відпочинку

городян. Організація національних і природних парків, лісо-, луго- і гідропарків для активного всесезонного відпочинку на природі. Створення нових форм і видів відпочинку. Скорочення сезонності функціонування рекреаційних підприємств і маршрутів, тобто прагнення до цілорічної дії.

Тема 3. Рекреаційні послуги.

Рекреаційна послуга як складова сфери послуг. Характеристика рекреаційного продукту. Фактори формування рекреаційних послуг. Мотиви придбання рекреаційних послуг. Види рекреаційних послуг

Вивчення внутрішнього і зовнішнього попиту на рекреаційні послуги. Види діяльності людини під час відпочинку. Діяльність, пов'язана з певним фізичним навантаженням (заняття фізичною культурою, прогулянки, туризм і альпінізм тощо). Аматорські заняття (полювання, рибний лов, збір грибів, ягід, тощо). Залучення до світу мистецтва, а також творчість у сфері мистецтва. Розваги, що носять активний або пасивний характер (танці, видовища). Спілкування за інтересом і вільним вибором. Інтелектуальна діяльність (читання, самоосвіта). Подорожі та екскурсії заради задоволення.

Тема 4. Інфраструктурне забезпечення рекреаційних територій і територіальна рекреаційна система.

Поняття рекреаційної території. Природні рекреаційні парки. Інфраструктура рекреаційних територій. Завдання структурних елементів рекреації. Напрямок формування ефективного механізму функціонування рекреаційної сфери в межах рекреаційної території. Поняття територіальної рекреаційної системи. Властивості територіальної рекреаційної системи. Типологія територіальних рекреаційних систем

Виявлення закономірностей формування, динаміки, структури рекреаційних систем, їх територіальної диференціації й інтеграції. Обґрунтування поняття рекреаційного району як предмета дослідження. Вироблення принципів і критеріїв рекреаційного районування. Розробка понятійно-термінологічного апарату.

Розробка системи методів дослідження рекреаційних систем. Виявлення факторів і вивчення умов формування рекреаційних районів. Визначення параметрів їх аналізу. Прогнозування спонтанних і цілеспрямованих змін у територіально-рекреаційних системах. Розробка мережі рекреаційних районів.

Ступінь сприятливості розвитку тих чи інших форм рекреаційної діяльності. Особливості ландшафту і клімату. Наявність джерел лікувальних мінеральних вод. Багатство й різноманіття рослинного і тваринного світу. Природні можливості для занять спортом, мисливством, рибальством.

Тема 5. Проєктування якості у сфері рекреаційних послуг.

Поняття якості рекреаційних послуг. Принципи управління якістю рекреаційних послуг: відповідності, документування, єдиноначальності, підконтрольності, комплексності, законності. Принципи управління якістю рекреаційного підприємства. Планування процесу управління якістю рекреаційної послуги. Найважливіші характеристики рекреаційної послуги: надійність; запобігливість; довірчість; доступність; комунікативність; уважне ставлення.

Якість рекреаційного потенціалу (технічна якість) Якість рекреаційного процесу (функціональна якість). Якість рекреаційної культури (соціальна якість). Проблема рекреаційної якості як чинник підвищення рівня життя, економічної, соціальної та екологічної безпеки.

Тема 6. Організація лікувально-профілактичних послуг.

Загальна характеристика лікувально-профілактичних рекреаційних послуг. Організація надання лікувально-профілактичних послуг. Санаторно-курортні організації як інструмент надання лікувально-профілактичних послуг.

Основні типи оцінки природних ресурсів: медико-біологічний, психолого-естетичний, технологічний. Кліматоутворюючі фактори: атмосферні (метеорологічні) фактори; космічні (радіаційні) фактори; телуричні (земні) фактори.

Види лікувально-профілактичної допомоги: первинна лікувально-профілактична допомога; вторинна лікувально-профілактична допомога; третинна лікувально-профілактична допомога.

Кліматичні курорти поділяються: приморські, гірські, рівнинні (лісові та лісостепові), з кліматом пустель. Кліматокумисолікувальні курорти: бальнеокліматичні, бальнеогрязєві, кліматогрязєві, кліматобальнеогрязєві. Курорти з особливими (унікальними) чинниками.

Тема 7. Організація спортивно-оздоровчих послуг.

Спортивно-оздоровчий туризм. Спортивно-оздоровчі послуги. Туристська послуга. Фітнес, таласотерапія, ароматерапія, бальнеотерапія, фітотерапія, фізіотерапія, платні оздоровчі послуги. Роль та місце спортивно-оздоровчих послуг в системі рекреаційних послуг. Розвиток спортивно-оздоровчої сфери територій.

Характеристика спортивно-оздоровчих рекреаційних послуг. Спортивно-розважальні послуги. Основні структурні підрозділи оздоровчої галузі: клуби (центри) здоров'я, фізкультурно-оздоровчі центри, спортивно-оздоровчі центри, рекреаційно-оздоровчі центри, оздоровчі центри, туристичні бази, курортні готелі, санаторії, санаторії-профілакторії, пансіонати, будинки відпочинку, дитячі і молодіжні оздоровчі табори, косметичні центри та салони, банні комплекси.

Персональна оздоровча програма: Натуральне здоров'я й альтернативне харчування (підтримання енергетичного балансу організму); Очищення; Фізична активність і тренування, що включає в себе всі можливі технології масового спорту та фізичної культури; Рекреація (відпочинок, розвага, відновлення); Здорове середовище життєдіяльності; Режим праці та відпочинку; Психічне оздоровлення.

Тема 8. Організація культурно-пізнавальних рекреаційних послуг.

Культурно-пізнавальний туризм. Культурно-пізнавальні послуги. Загальна характеристика культурно-пізнавальних рекреаційних ресурсів. Пам'ятки історії, пам'ятки археології, пам'ятки містобудування й архітектури, пам'ятки мистецтва, документальні пам'ятки, екскурсії. Історичні подорожі. Географічні подорожі. Художні подорожі.

Етапи підготовки екскурсії: Визначення цілі і завдання екскурсії; Вибір теми; Відбір літератури; Ознайомлення з експозиціями і фондами музеїв; Відбір і вивчення екскурсійних об'єктів; Складання маршруту екскурсії; Підготовка тексту екскурсії; Комплектування «портфеля екскурсовода»; Складання методичної розробки; Проведення пробного екскурсії та її затвердження.

Класифікаційні види туризму. Автомобільний туризм (автотуризм). Спортивний (активний) туризм. Бізнес-тур. Велосипедний туризм. Внутрішній туризм. Водний туризм. В'їзний туризм. Гастрономічний туризм. Гірський туризм. Груповий туризм. Далекий туризм. Дитячий туризм. Інвалідний туризм. Індивідуальний туризм. Ін센сив-туризм. Караванінг. Кінний туризм. Круїз. Культурний туризм. Лікувально-оздоровчий туризм. Лижний туризм. Молодіжний туризм. Музейний туризм. Ностальгічний (етнічний) туризм. Освітній туризм. Організований туризм. Паломницький туризм. Пішохідний туризм. Пригодницький туризм. Самодіяльний туризм. Весільний туризм. Студентський туризм. Екологічний туризм (екотуризм).

Тема 9. Організація торгівельно-побутових послуг.

Соціально-побутові рекреаційні ресурси. Торгівельно-побутові рекреаційні послуги. Торгівля, харчування, транспорт, зв'язок. Готельні послуги, готель, міжнародна класифікація готелів, якість готельної послуги. Загальна характеристика торгівельно-побутових рекреаційних послуг.

Рекреаційні соціально-побутові ресурси. Роздрібна торгівля, яка обслуговує візитерів. Громадське харчування. Розміщення та проживання. Транспорт і зв'язок. Туристські фірми. Страхування візитерів та інші послуги фінансового характеру. Інші пов'язані з туризмом види діяльності (забезпечення безпеки, супровід, переклад, бізнес-послуги).

Особливості суб'єктів рекреаційної діяльності. Готельна послуга як різновид торгівельно-побутових рекреаційних послуг. Гостинний двір – «спрощений готель». Ротель. Готель-кемпінг. Kemping. Kemping-трейлер. Готель-мотель. Ботель. Флотель. Алькасар. Бунгало. Вілла (дача). Хостел. Зірковість готелів.

3.5. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 1. Туристична діяльність як об'єкт правового регулювання в Україні.

Основні підходи до визначення джерел права. Види джерел права. Правовий звичай, правовий прецедент, нормативно-правовий договір. Нормативно-правові акти. Структура законодавства у сфері правового регулювання туристичної діяльності. Галузеве законодавство та його роль в регулюванні туристичної діяльності. Функції правового регулювання туристичної діяльності. Конституційні засади правового регулювання туристичної діяльності. Роль цивільного, господарського, екологічного, земельного, податкового, трудового, адміністративного та кримінального законодавства в регулюванні туристичної діяльності. Закон України «Про туризм» як спеціальний нормативно-правовий акт. Значення підзаконних нормативно-правових актів у сфері правового регулювання туристичної діяльності в Україні.

Тема 2. Міжнародно-правові засади регулювання туристичної діяльності.

Поняття та види міжнародних туристичних організацій. Організація Об'єднаних Націй (ООН) та Всесвітня туристична організація (ЮНВТО) як головні світові туристичні організації загального характеру. Правовий статус Всесвітньої ради з подорожей та туризму (World Travel & Tourism Council – WTTC), Міжнародного туристичного альянсу (International Touring Alliance – АІТ), Міжнародної асоціації наукових експертів з туризму (International Association of Scientific Experts in Tourism – АІЕСТ). Світові туристичні організації галузевого характеру. Регіональні туристичні організації загального та галузевого характеру. Спеціалізовані та особливі міжнародні туристичні організації.

Поняття та ознаки міжнародно-правових актів. Види міжнародно-правових актів. Основні міжнародно-правові джерела правового регулювання туристичної діяльності. Манільська декларація зі світового туризму. Документ Акапулько. Хартія туризму. Кодекс туриста. Гаазька декларація з туризму. Світовий досвід законодавчого забезпечення туристичної діяльності. Міжнародно-правові стандарти здійснення туристичної діяльності. Шенгенські угоди.

Тема 3. Учасники туристичних правовідносин.

Поняття та структура туристичних правовідносин. Загальна характеристика учасників туристичних правовідносин: поняття, склад та їх правовий статус. Органи державної влади загальної та спеціальної компетенції, що здійснюють регулювання в сфері туристичної діяльності. Органи місцевого самоврядування в системі управління регіональним розвитком туризму. Суб'єкти туристичної діяльності: сутність, види, організаційно-правові форми, права та обов'язки. Громадські туристичні організації: правові засади створення та

функціонування. Туристи як суб'єкти туристичних правовідносин (суб'єктивні права, свободи, юридичні обов'язки).

Тема 4. Організаційно-правові засади здійснення туристичної діяльності.

Сутність організаційно-правового регулювання туристичної діяльності. Ліцензування туристичної діяльності. Законодавство України, що встановлює вимоги до провадження туроператорської та турагентської діяльності. Органи ліцензування туроператорської та турагентської діяльності. Перелік документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для туроператорської та турагентської діяльності.

Ліцензійні умови провадження туроператорської та турагентської діяльності: організаційні вимоги; загальні вимоги до службового приміщення (офісу); кваліфікаційні вимоги; вимоги до кадрового

складу працівників туроператора і турагента; вимоги до фінансового забезпечення відповідальності туроператорів і турагентів; загальні вимоги до укладання договорів при здійсненні туристичної діяльності; вимоги щодо забезпечення страхового захисту туристів; вимоги до інформаційно-рекламної діяльності туроператорів і турагентів та інші.

Сертифікація і стандартизація у сфері туризму. Державна система стандартизації безпосередньо у сфері туристичної діяльності. Обов'язкова і добровільна сертифікація. Правила проведення обов'язкової сертифікації готельних послуг та послуг харчування.

Категоризація об'єктів туристичної інфраструктури. Правове регулювання процедури встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання). Міжнародні системи класифікації готелів.

Тема 5. Договірні відносини у сфері туризму.

Загальні умови укладення договорів у сфері туризму. Правові засади укладення договору на туристичне обслуговування, права та обов'язки сторін. Відповідальність за невиконання договірних зобов'язань.

Правові підстави укладення агентського договору, його особливості. Межі відповідальності сторін за посередницьким договором.

Договір комерційної концесії у сфері туризму.

Інші види договорів у сфері туризму за законодавством України.

Тема 6. Правове регулювання порядку виїзду з України та в'їзду в Україну з метою туризму.

Порядок здійснення права громадян України на виїзд за кордон і в'їзд в Україну, правове регулювання оформлення документів для зарубіжних поїздок.

Особливості правового регулювання виїзду дітей за кордон на відпочинок і оздоровлення. Загальні правила в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію. Правове регулювання порядку оформлення візових документів для в'їзду в Україну. Правові наслідки порушення законодавства України іноземцями та особами без громадянства, а також юридичними і фізичними особами, які їх приймають чи надають їм послуги.

Тема 7. Правове забезпечення страхування в туристичній діяльності.

Поняття страхового полісу в туризмі за законодавством України. Правові засади укладення договору страхування в туризмі, його основні елементи.

Основні види страхування та особливості правового регулювання в туризмі: обов'язкове медичне страхування туристів та страхування від нещасного випадку; страхування цивільної відповідальності туриста; страхування відповідальності суб'єкта туристичної діяльності; майнове страхування – страхування багажу туриста під час подорожі; страхування анулювання договору про туристичне обслуговування з поважних

причин; асітанс, його особливості; обов'язкове страхування автоцивільної відповідальності за кордоном – «Зелена картка»; інші.

Тема 8. Особливості правового регулювання окремих видів туризму.

Основні види туризму за законодавством України. Морські й річкові круїзи: поняття та види. Організація та обслуговування морських і річкових подорожей. Правові основи здійснення морських круїзів. Договірні зобов'язання на морському транспорті. Договір морського перевезення пасажирів. Поняття договору морського круїзу. Договір морського агентування. Договір чартеру (фрахтування) суден на певний час. Договір лізингу судна. Договір морського страхування. Порядок здійснення річкових круїзів. Відповідальність організаторів круїзу.

Особливості правового регулювання сільського туризму в Україні. Європейський досвід правового регламентування розвитку сільського туризму.

Тема 9. Державне регулювання туризму в Україні.

Загальні правила здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туристичної діяльності.

Органи контролю за діяльністю суб'єктів господарювання у сфері туризму. Контроль за додержанням Ліцензійних умов провадженням туроператорської та турагентської діяльності. Контроль за здійснення туристичного супроводу. Податкові перевірки суб'єктів туристичної діяльності. Перевірки фондів соціального страхування: у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням; від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; на випадок безробіття.

Перевірки інспекції з праці. Перевірки суб'єктів туристичної діяльності державними органами у сфері захисту прав споживачів.

Тема 10. Правове регулювання оподаткування суб'єктів туристичної діяльності.

Система законодавства про оподаткування суб'єктів туристичної діяльності в Україні.

Загальнодержавні податки і збори, особливості їх правового регулювання в туризмі.

Місцеві податки і збори, особливості їх правового регулювання в туризмі.

Податкові пільги, особливості їх законодавчого регулювання в туризмі.

Тема 11. Юридична відповідальність за порушення у сфері туристичної діяльності.

Види порушень законодавства України в галузі туризму: загальні положення. Види юридичної відповідальності за правопорушення у сфері туризму.

Адміністративні правопорушення та відповідальність за їх вчинення.

Цивільно-правова відповідальність: загальні положення. Забезпечення виконання зобов'язань. Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання.

Дисциплінарна відповідальність у сфері туризму.

Господарсько-правова відповідальність.

Кримінальна відповідальність у сфері туризму.

3.6. МЕНЕДЖМЕНТ В ТУРИЗМІ

Тема 1. Менеджмент в туризмі: сутність, основні підходи.

Сутність і основні підходи в менеджменті. Основні підходи до визначення поняття «Менеджмент». Менеджмент як наука. Менеджмент як мистецтво.

Суб'єкт та об'єкт управління, їх характеристика, взаємозв'язок і взаємодія. Суб'єкт управління. Об'єкт управління. Система менеджменту. Підходи до менеджменту. Процесний підхід. Системний підхід. Види організацій як систем. Ситуаційний підхід.

Основні поняття й управлінські категорії менеджменту в туризмі. Особливості туризму як об'єкта управління. Завдання менеджерів туризму. Туристичний продукт. Туристичний пакет. Туристичний центр. Послуги гостинності. Трансфер. Тур. Продукт туристичної компанії (туроператора) і продукт туристичної території. Туристичний продукт-об'єкт. Туристичний продукт-маршрут. Туристичний продукт-місце. Концептуальні компоненти туристичного продукту. Туристична послуга. Ознаки туристичної послуги. Програма туристичної подорожі (перебування). Туристичний маршрут.

Мета та завдання менеджменту в туризмі, методи менеджменту. Мета менеджменту. Завдання менеджменту. Методи дослідження: аналіз об'єкта дослідження, моделювання, науковий експеримент, соціологічні методи. Діалектичний підхід. Конкретно-історичний підхід. Системний підхід. Види моделей: вербальні (словесні); фізичні; аналогові; тренажери; математичні. Умови проведення експерименту.

Тема 2. Еволюція менеджменту в туризмі.

Зародження науки про управління. Періоди формування управлінської науки: емпіричний, теоретичний. Управлінські революції. Фази розвитку певних наукових шкіл: передфаза; фаза «школи наукового управління підприємствами»; фаза «адміністративно-бюрократичного підходу»; фаза школи «руху за гуманні стосунки»; сучасна фаза.

Еволюція наукових шкіл менеджменту. Класичні теорії менеджменту. Школа наукового управління (раціоналістична). Ф. Тейлор, Г. Гант, Л. Гілбрет, Ф. Гілбрет, Г. Емерсон. Школа раціональної бюрократії. М. Вебер. Школа адміністративного управління. А. Файоль.

Неокласичні теорії менеджменту. М.-П. Фоллет. Гуманістичний напрям в менеджменті. Поведінкові теорії менеджменту. Школа людських стосунків. Ч. Барнард, Е. Мейо. Хоторнський експеримент. Школа людських ресурсів. А. Маслоу, Д. Мак-Грегор. Поведінкова школа. Ф. Герцберг, К. Арджіріс, Д. Мак-Клелланд. Школа науки управління. Кількісний підхід до менеджменту. Школа соціальних систем. Емпірична школа менеджменту. Розвиток міжнародного туризму.

Сучасні детермінанти менеджменту туризму. Демографічні тенденції суспільного розвитку. Сучасні підходи менеджменту в туризмі.

Тема 3. Управління внутрішнім і зовнішнім середовищем в туризмі.

Внутрішнє середовище в туризмі. Внутрішнє середовище організації. Цілі, структура, завдання, технології, персонал. Рівні мінливості технології: стабільна технологія; плідотворна технологія; мінлива технологія. Людські ресурси в організації. Цілепокладання в туризмі. Класифікація цілей. «Дерево цілей». Характеристики цілей. Процес постановки цілей.

Організаційні структури управління в туризмі. Типи організаційних структур управління. Класифікація організаційних структур управління. Етапи розробки організаційної структури. Бюрократія. Лінійна організаційна структура управління. Функціональна організаційна структура управління. Функціональна департаментизація. Лінійно-функціональна організаційна структура. Дивізіональна організаційна структура управління. Дивізіонально-продуктова структура. Дивізіональна організаційна структура, спрямована на споживача. Дивізіонально-регіональна організаційна структура. Адаптивні структури. Проектна структура організації. Матричні структури.

Зовнішнє середовище туристичної діяльності. Властивості зовнішнього середовища: взаємопов'язаність факторів, складність, рухомість, невизначеність.

Мікросередовище туристичної організації. Постачальники. Закони і державні органи. Конкуренти. Споживачі (туристи). Трудові ресурси.

Макросередовище туристичного бізнесу. Природно-кліматичні і географічні фактори. Культурно-історичні фактори. Демографічні і соціальні зміни. Економічна ситуація. Політична ситуація. Матеріально-технічні фактори. Соціальні фактори. Екологічні фактори.

Тема 4. Функції, принципи та методи менеджменту в туризмі.

Поняття функцій менеджменту. Класифікація та характеристика функцій менеджменту. Функції організації. Загальні функції (планування, організування, мотивування, контролювання та регулювання). Конкретні функції. Об'єднувальна функція менеджменту.

Сутність, природа та роль принципів менеджменту в досягненні мети організації. Класифікація принципів менеджменту. Принципи управління індивідуальною працею робітників Ф. Тейлора. Принципи управління А. Файоля.

Загальні принципи менеджменту. Принцип наукової обґрунтованості практики менеджменту. Принцип ефективності. Принцип оптимальності. Принцип постійного вдосконалення процесів і методів менеджменту. Принцип плановості. Принцип єдності цілей. Принцип цілісності системи менеджменту. Принцип матеріального і морального стимулювання праці. Принцип гнучкості організаційних структур.

Організаційні принципи менеджменту. Принцип функціональної дефініції. Скалярний (безумовної відповідальності) принцип. Принцип рівня повноважень. Принцип єдиноначальності. Принцип безумовної відповідальності. Принцип паритету повноважень і відповідальності. Принцип делегування повноважень. Принцип діапазону управління. Принцип прямого керівництва. Принцип відповідності завдань.

Принципи, локалізовані за зонами і напрямками управлінської діяльності.

Сутність та класифікація методів менеджменту. Методи менеджменту. Методи прямого впливу. Методи непрямого впливу. Методи матеріального впливу. Методи владного впливу. Методи морального впливу. Кількісні методи (калькуляції, кошториси, ціни, бюджет, матеріальні стимули тощо). Якісні методи (вказівки, інструкції, моральні стимули, методи добору колективу за психофізіологічними факторами тощо).

Економічні методи менеджменту. Методи прямого економічного впливу. Методи побічного економічного регулювання. Планування у менеджменті. Комплексні цільові програми. Економічні регулятори господарської діяльності.

Адміністративні методи менеджменту. Директива. Постанова. Наказ. Розпорядження. Резолюція. Виконавча дисципліна.

Соціально-психологічні методи менеджменту. Соціальні плани. Моральні стимули. Методи формування колективів та соціально-психологічного клімату в них. Соціальний прогноз. Пошукове соціальне прогнозування. Нормативне соціальне прогнозування. Метод експертизи. Екстраполяція. Моделювання. Соціальне нормування. Соціальне регулювання. Метод переконання.

Тема 5. Управлінські рішення в менеджменті туристичних організацій.

Управлінське рішення як результат управлінської діяльності. Класифікація управлінських рішень в туристичній організації.

Умови прийняття управлінських рішень: право прийняття, повноваження, обов'язковість, компетентність, відповідальність.

Функції управлінського рішення. Скеровуюча функція. Координуюча функція. Мобілізуюча (стимулююча) функція.

Моделі прийняття управлінських рішень. Моделювання. Типи моделей: фізична, аналогова (організаційна схема, графік), математична (використання символів для опису дії або об'єктів). Теорія ігор. Модель теорії черг. Модель керування запасами. Модель лінійного програмування. Імітаційне моделювання. Економічний аналіз.

Різновиди технологій прийняття управлінських рішень. Системний підхід. Комплексний підхід. Експериментування. Конкретно-історичний підхід. Методи соціологічних досліджень. Раціональна технологія прийняття і реалізації управлінського рішення: підготовку, прийняття, реалізації рішення.

Класифікація методів обґрунтування та прийняття управлінських рішень. Методи вивчення проблеми (діагностування). Методи економічного аналізу. Метод абсолютних,

відносних та середніх величин. Метод порівняння. Метод групувань. Індексний метод. Балансовий метод. Способи елімінування (виключення). Аналіз беззбитковості. Методи прогнозування. Кількісні методи прогнозування. Якісні методи прогнозування.

Методи визначення способів розв'язання проблеми (генерація ідей). Евристичні методи. Індивідуальні евристичні методи. Методи ключових запитань, інверсії, ідеалізації, вільних асоціацій, морфологічного аналізу. Групові евристичні методи: «розумова атака», «конференція ідей», метод Дельфи та ін.

Логіко-формалізовані методи прийняття рішень: метод побудови «дерева рішень», платіжна матриця, аналіз чутливості, метод Монте-Карло.

Теоретико-ігрові методи: теорія ігор, метод сценаріїв, моделі «чорної дошки».

Методи оцінювання варіантів рішення. Методи реалізації рішення. Мережевий графік. Методи контролю.

Тема 6. Планування як загальна функція менеджменту.

Сутність і зміст планування як функції менеджменту, його види та їхній взаємозв'язок. Принципи планування: єдність, безперервність, гнучкість, точність, принцип участі. Види планування: стратегічне, тактичне та оперативне.

Основні елементи системи планування. Напрями планування: прогресивне, ретроградне, кругове. Система планів організації. Наступальні плани. План розвитку організації. Програми. Проекти. Бізнес-плани. Оборонні плани.

Етапи процесу планування.

Планування розвитку підприємств готельно-ресторанного господарства. Фактори, які визначають попит: об'єктивні фактори, суб'єктивні фактори. Методи дослідження попиту на готельно-ресторанні послуги: комерційні, регіональні, дедуктивні, статистично-математичні й прогностичні. Планування товарообігу підприємств торгівлі та закладів ресторанного господарства. Виробнича програма закладу ресторанного господарства.

Тема 7. Організування як загальна функція менеджменту.

Сутність організування та її місце в системі управління. Фази організаційного процесу.

Поняття та складові організаційної діяльності. Поділ праці та спеціалізація. Департаменталізація та кооперація. Зв'язок в організації та координація. Ієрархія організації та її ланцюговість. Розподіл прав та відповідальності. Централізація та децентралізація.

Типи зв'язків в організації: вертикальні та горизонтальні; лінійні та функціональні; формальні та неформальні; прямі та непрямі. Переваги та недоліки централізації. Переваги та недоліки децентралізації. Диференціація. Інтеграція.

Повноваження, обов'язки, відповідальність.

Делегування повноважень. Тривале і часткове делегування. Жорсткі та м'які умови делегування повноважень.

Вертикальна та горизонтальна структуризація управління. Горизонтальний та вертикальний поділ праці. Рівні управління (технічний рівень (низовий), управлінський рівень (середній), інституційний рівень (вищий). Повноваження лінійних керівників. Повноваження штабного персоналу. Функціональні повноваження.

Тема 8. Мотивування як загальна функція менеджменту.

Поняття мотивування персоналу туристичних організацій. Мотивація. Мотивування.

Засоби мотиваційного впливу. Жорстке стимулювання. Ліберальне стимулювання. Стимули праці Матеріальні і нематеріальні стимули. Грошові і негрошові стимули. Соціальні та моральні стимули. Індивідуальні та колективні стимули. Позитивні та негативні стимули. Пропорційне, прогресивне і регресивне стимулювання. Теорії та моделі процесів мотивування: змістовний і процесний підходи. Співставлення теорій мотивування. Теорії змісту мотивації (теорія ієрархи потреб А. Маслоу, теорія ERG Альдерфера, двофакторна

теорія Ф. Герцберга, теорія набутих потреб Д. Мак-Клелланда). Процесуальні мотиваційні теорії (теорія очікувань В. Врума, теорія справедливості Дж. Адамса, комплексна мотивація Л. Портера і Е. Лоулера, теорія визначення цілей і концепція партисипативного управління). Теорія підтримки бажаної поведінки (Р. Дафт, Р. Стирс, Р. Скінер).

Взаємозв'язок потреб, спонукань, цілей і заохочень працівника у процесі мотивації. «Мотив», «потреба», «стимул», «винагорода».

Стимулювання праці: цілі, принципи, види, форми. Вимоги до організації стимулювання праці: комплексність, диференційованість, гнучкість та оперативність.

Тема 9. Контролювання як загальна функція менеджменту.

Поняття контролю та його місце в системі управління туристичною організацією. Контролювання. Принципи і цілі функції контролювання. Стратегічна спрямованість контролю. Орієнтація на результати. Відповідність справі. Своєчасність контролю. Гнучкість контролю. Простота контролю. Економічність контролю. Широта контролю.

Етапи процесу контролювання. Встановлення стандартів і критеріїв. Вимірювання досягнутих результатів і зіставлення їх зі стандартами. Масштаб відхилень. Вимірювання результатів: фізичний вимір, динамічний вимір. Прийняття рішень про коригування дій. Система контролю. Характеристики ефективної системи контролю.

Види управлінського контролювання. За змістом: фінансовий; виробничий; маркетинговий. За характером відносин між керівниками та підлеглими: внутрішній; зовнішній. За сутністю завдання: лінійний; функціональний; операційний. За якісними характеристиками: одиничний; множинний; багатофункціональний. За етапами проведення: попередній контроль (діагностичний, терапевтичний); поточний контроль (спрямовуючий, фільтруючий); підсумковий (завершальний) контроль.

Тема 10. Регулювання як загальна функція менеджменту.

Поняття регулювання та його місце в системі управління. Координація. Об'єкт функції координації. Регулювання. Принципи функції регулювання: директивності, дотримання регламентів, нормативності.

Види регулювання. Стабілізуюче регулювання (безпосереднє регулювання, регулювання на основі норм, регулювання за допомогою інструктування). Розпорядницьке регулювання. Розпорядницький вплив. Дисциплінарне регулювання.

Сутність процесу регулювання. Етапи процесу регулювання: добір стандартів, що стабілізують діяльність працівників; порівняння величини відхилення з припустимими нормами; розробка адекватного регулюючого впливу; усунення відхилень; перегляд стандартів.

Тема 11. Керівництво та лідерство в діяльності туристичних організацій.

Поняття та загальна характеристика керівництва туристичних організацій. Керівник. Ролі керівника.

Основи керівництва: вплив, лідерство, влада. Влада як елемент примусу. Форми впливу та влади. Влада примусу. Влада винагороди. Законна влада. Експертна влада. Влада інформації. Харизматична (еталонна) влада. Форми впливу: навіювання, переконання, прохання, погроза, підкуп, наказ.

Теорії лідерства. Підхід з погляду особистих рис людини. «Конституціональна теорія». Якості, притаманні успішним лідерам

Підхід з позиції поведінки лідера. Стили керівництва К. Левіна. Концепції «Х» – «У» Д. Мак-Грегора. Система стилів Р. Лайкерта. Управлінська решітка Блейка – Моутона.

Ситуаційний підхід до керівництва. Модель керівництва Ф. Фідлера. Теорія життєвого циклу П. Герсі та К. Бланшара. Модель «шлях – мета» Т. Мітчела та Р. Хауза. Модель прийняття рішень В. Врума – Ф. Йеттона.

Характеристика та класифікація стилів керівництва. Фактори та передумови

формування стилів керівництва. Авторитарний (одноосібний) стиль керівництва. Демократичний стиль керівництва. Ліберальний стиль керівництва.

Тема 12. Інформація і комунікації в менеджменті туристичних організацій.

Інформація, її види та роль в менеджменті туристичних організацій. Носії інформації. Класифікація інформації. Дані та інформація. Вимоги, що висуваються до інформації в менеджменті туристичних організацій.

Поняття і характеристика комунікацій в менеджменті туристичних організацій. Комунікаційний процес. Учасники комунікаційного процесу. Елементи комунікаційного процесу. Різновиди «внутрішніх» та «зовнішніх» комунікацій в менеджменті туристичних організацій. Перешкоди в комунікаціях. Зворотний зв'язок в процесі комунікації. Засоби комунікацій, їх переваги та недоліки.

Моделі комунікаційного процесу в менеджменті туристичних організацій. Організація комунікаційного процесу в менеджменті туристичних організацій. Комунікаційні переваги.

Тема 13. Ефективність менеджменту туристичних організацій.

Видова класифікація ефективності туристичної організації: індивідуальна, групова, загально-організаційна. Особливості оцінки різновидів ефективності менеджменту туристичних організацій.

Концепції визначення ефективності менеджменту туристичних організацій. Підходи до оцінки ефективності менеджменту туристичних організацій. Економічна, організаційна та соціальна ефективність туристичних організацій. Системи показників економічної, організаційної та соціальної ефективності туристичних організацій, їх склад і методи визначення.

Напрями підвищення ефективності управління туристичною організацією.

Сутність та різновиди відповідальності та етики у менеджменті туристичних організацій. Соціальна відповідальність як добровільна реакція на соціальні проблеми суспільства з боку туристичної організації. Сутність та значення соціальної поведінки менеджменту.

Культура менеджменту туристичних організацій.

3.7. МАРКЕТИНГ В ТУРИЗМІ

Тема 1. Суть і зміст маркетингу в туризмі.

Поняття маркетингу. Основні підходи до визначення сутності маркетингу. Основні поняття маркетингу: потреба, попит, продукт, обмін, ринок. Сутність маркетингу у туризмі. Особливості маркетингу в туризмі, що відрізняють його від комерційної діяльності. Принципи маркетингу. Функції маркетингу.

Концепції маркетингу: товарна, збутова, ринкова, концепція соціально-етичного (соціально-відповідального маркетингу), маркетинг відносин.

Маркетингове середовище: сутність, склад, характеристика. Визначення маркетингового середовища. Склад маркетингового середовища: макро- і мікросередовища. PEST-фактори та їх характеристика. Характеристика мікросередовища (фактори безпосереднього оточення: постачальників, покупців, конкурентів, маркетингових посередників, контактних аудиторій). Фактори внутрішнього середовища підприємства та їх характеристика. Маркетингове середовище.

Комплекс маркетингу туристичних послуг (продукт, ціна, розподіл, просування). Види маркетингу залежно від цілей діяльності. Комерційний та некомерційний маркетинг (метамаркетинг), їх порівняльна оцінка. Види маркетингу за територіальною ознакою. Маркетинг на внутрішньому ринку (локальний, регіональний, національний). Маркетинг на зовнішньому ринку (експортний, зовнішньоекономічний, міжнародний, глобальний). Види

маркетингу залежно від попиту.

Тема 2. Маркетингові дослідження в туризмі.

Маркетингові дослідження як основна складова формування банку даних МІС підприємства. Функції маркетингових досліджень. Необхідність маркетингових досліджень. Види маркетингових досліджень. Типи маркетингових досліджень. Принципи маркетингових досліджень.

Дослідження маркетингового середовища. Дослідження мікросередовища: постачальники, посередники, клієнти. Дослідження основних елементів мідосередовища. Дослідження макросередовища маркетингу. Дослідження ринку.

Дослідження конкуренції. Досліджений конкурентного середовища. Виявлення пріоритетних конкурентів і визначення сили їхньої позиції. Дослідження конкурентоспроможності туристичного продукту і ефективності маркетингової діяльності. Дослідження конкурентоспроможності туристичної компанії в цілому. Маркетинговий аналіз умов конкуренції в туризмі.

Дослідження споживачів. Основні напрями дослідження споживачів. Модель купівельної поведінки. Теоретичні аспекти поведінки споживача. Чинники впливу на купівельну поведінку під час придбання туристичного продукту. Типи поведінки споживачів під час ухвалення рішення про купівлю. Процес ухвалення рішення про купівлю. Споживча цінність і рівень задоволення очікувань споживачів. Підходи до вивчення споживачів. Стосунки зі споживачами.

Дослідження діяльності фірми. Дослідження потенціалу фірми і бенч-маркінг. Проблеми дослідження і конструювання іміджу фірми. Основні напрями дослідження персоналу фірми: ефективність спільної трудової діяльності, професійно-кваліфікаційний рівень персоналу, управлінський потенціал фірми, проблеми управління кар'єрою.

Дослідження товару. Дослідження життєвого циклу товарів. Дослідження нових товарів.

Система ФОССТІС: дослідження реклами, стимулювання збуту та паблік рілейшенз. Дослідження процесу реклами та засобів рекламної діяльності. Вивчення ефективності рекламних компаній. Дослідження системи стимулювання збуту. Маркетингові дослідження у паблік рілейшенз.

Тема 3. Сегментація в туризмі.

Сутність та ознаки сегментації ринку. Процес сегментації ринку та його характеристика.

Стратегії охоплення ринку. Визначення сегментації ринку. Мета та завдання сегментації. Значення сегментації ринку. Процес сегментації ринку. Ознаки сегментації ринку: географічні, психографічні, поведінкові, демографічні, геодемографічні, соціально-економічні, культурні. Критерії вибору цільового сегменту. Підходи до сегментації ринку: масовий ринок, сегментація ринку, множинна сегментація ринку.

Стратегії маркетингу щодо сегментації ринку: стратегія недиференційованого маркетингу, стратегія цільового маркетингу, стратегія диференційованого маркетингу, стратегія індивідуалізованого маркетингу. Сегментація ринку туристичних послуг за декількома факторами.

Тема 4. Маркетингова продуктова політика в туризмі.

Маркетингова продуктова політика. Туристичний продукт. Рівні продукту. Нові продукти у туризмі: сутність, типи нововведень, етапи розроблення нових товарів.

Концепція життєвого циклу туристичного продукту (ЖЦТ): сутність і характеристика етапів ЖЦТ. Поняття життєвого циклу туристичного продукту. Види та стадії життєвого циклу товарів і їх характеристика. Управління життєвим циклом туристичних продуктів.

Маркетингове управління у сфері послуг. Основні напрями управління у сфері

туристичних послуг. Якість послуг. Підходи до оцінки якості послуг.

Тема 5. Маркетингова цінова політика у туризмі.

Актуальність маркетингової цінової політики. Рівні ціноутворення. Види цін. Ціна як елемент комплексу маркетингу. Етапи процесу встановлення ціни. Коефіцієнти еластичності. Вплив на ціну факторів: попиту, конкурентного середовища, посередників, державного регулювання.

Взаємозв'язок ціни з елементами комплексу маркетингу. Ціна як показник економічної цінності товару. Роль ціни у комплексі маркетингу. Цінові стратегії: поняття, види. Цінові стратегії на ринку нових товарів. Цінові стратегії на модернізовані товари. Стратегії формування цін на традиційну продукцію. Зміни поточних цін.

Методи розрахунку рівня цін. Метод розрахунку цін на основі витрат. Метод математичного моделювання залежності цін від ринкових чинників. Параметричний метод. Метод формування цін з орієнтацією на попит. Метод розрахунку цін з орієнтацією на конкурентів. Методи ціноутворення на основі споживчої цінності товару.

Тема 6. Маркетингова політика розподілу у туризмі.

Політика розподілу та її завдання. Сутність, цілі, принципи, процес розповсюдження у системі маркетингу. Учасники товароруху та їх функції. Комплексний процес товароруху та його етапи. Чинники, які впливають на процес товароруху. Критерії вибору ефективної системи товароруху.

Канали розповсюдження та їх характеристика. Структура та організація каналу товароруху. Формування каналів розподілу. Прямий та непрямий канали товароруху (нульовий, одно-, двох-, тривірневі). Вибір каналів товароруху.

Множинні канали і стратегічні об'єднання. Вертикальні, горизонтальні та комбіновані системи розповсюдження. Типи розподілу. Договірні вертикальні маркетингові системи. Агентська угода. Франчайзинг.

Стратегії комунікації в каналах розподілу. Стратегія проштовхування. Стратегія притягування. Комбінована комунікаційна стратегія.

Управління каналами розподілу. Вибір посередника. Мотивація учасників каналу розподілу. Оцінювання та контроль діяльності учасників каналу. Управління конфліктами.

Тема 7. Комунікаційна політика в туризмі.

Поняття, функції, види маркетингових комунікацій. Комплекс маркетингових комунікацій: реклама, стимулювання збуту, «паблісіті» (пропаганда), «паблік рилейшнз», персональний (особистий) продаж, прямий маркетинг. Модель процесу комунікації. Процес вибору комплексу просування.

Реклама в комплексі маркетингових комунікацій. Сутність реклами. Цілі, завдання, функції, види реклами. Елементи реклами як процесу: рекламодавці, рекламні організації, підприємства, агентства, засоби реклами, аудиторія реклами. Законодавче поле комунікаційної діяльності. Оцінювання рекламної програми.

«Паблісіті» – сутність та форми. «Паблік рилейшнз»: сутність, значення та заходи. Стимулювання збуту: стосовно покупців, посередників, продавців, сутність та заходи здійснення. Методи визначення загального бюджету на маркетингові комунікації. Метод визначення «від наявних коштів». Метод визначення «у відсотках від суми продажу». Метод визначення «на підставі зростання (зниження) порівняно з витратами минулого періоду». Метод конкурентного паритету. Метод визначення «виходячи із цілей та завдань».

Синтетичні маркетингові комунікації. Виставки та ярмарки: призначення й особливості проведення. Спонсорство: характерні риси, умови застосування.

Тема 8. Формування маркетингової стратегії.

Стратегічне маркетингове планування: сутність та завдання. Принципи стратегічного маркетингового планування. Етапи стратегічного маркетингового планування. Формулювання місії та цілей підприємства. Формування маркетингової стратегії. Розробка програми маркетингу.

Види маркетингових стратегій. Базові стратегії розвитку: стратегія цінового лідерства; стратегія диференціації; стратегія концентрації. Маркетингові стратегії росту. Маркетингові конкурентні стратегії.

Моделі розробки альтернативних маркетингових стратегій. Матриця розвитку «продукт – ринок». Матриця БКГ. Матриця «привабливість – конкурентоспроможність» (Мак Кінсі).

Тема 9. Організація та контроль маркетингової діяльності на туристичному підприємстві.

Засади та принципи організації маркетингу на підприємстві. Організаційна структура маркетингової діяльності на підприємстві. Принципи організації маркетингу на підприємстві. Процес побудови маркетингової організаційної структури. Моделі структури служби маркетингу. Розподіл функцій між виконавцями.

Суть і принципи контролю маркетингу. Контроль результатів. Маркетинговий аудит. Етапи та складові аудиту. Аудит макросередовища. Аудит мікросередовища. Аудит цілей і маркетингової стратегії. Аудит організації та комплексу маркетингу. Аудит маркетингової продуктивності.

4. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Список рекомендованих джерел з дисципліни «Основи туризмознавства»

1. Абрамов В.В., Тонкошкур М.В. Історія туризму: підручник. Харків: Форт, 2010. 286 с.
2. Алексеенко Л.М., Божук Т.І., Брич В.Я. та ін. Організація туризму: підручник. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 447 с.
3. Басюк Д.І. Основи туризмології: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2005. 204 с.
4. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія. Київ: В-во Київського університету, 2001. 395 с.
5. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 300 с.
6. Кузик С.П. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід: монографія. Львів: Видав. Центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 254 с.
7. Кузишин А.В. Історія туризму. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2009. 239 с.
8. Литвин О.В. Основи туризмознавства / Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: О.В. Литвин, М.Г. Акулов. Умань: Візаві, 2019. 169 с.
9. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) Київ: Альтерпрес, 2002. 436 с.
10. Любіцева О.О., Бабарицька В.К. Туризмознавство: вступ до фаху: підручник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 335 с.
11. Любіцева О.О., Панкова Є.В., Стафійчук В.І. Туристичні ресурси України. Київ: Альтерпрес, 2007. 369 с.
12. Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник. Київ: Знання, 2008. 661 с.
13. Писаревський І.М., Тонкошкур М.В. Планування та організація туристських маршрутів: підручник; Харк. нац. акад. міського госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2011. 304 с.
14. Романів. П.В., Жук І.З. Основи туризму: навчально-методичні матеріали. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 65 с.
15. Скляр Г.П., Литвин О.М., Тараненко О.О. Організація туризму (Основи туризмознавства): навчальні завдання для практичних занять для самостійної роботи студентів. Полтава: ПУЕТ, 2015. 42 с.
16. Смаль І.В. Туристичні ресурси світу. Ніжин: Видавництво ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. 336 с.
17. Сокол Т.Г. Основи туризмознавства: навчальний посібник. Київ: ЗАТ «Слов'янський дім», 2006. 76 с.
18. Сокол Т.Г. Організація туристичної діяльності в Україні: навчальний посібник. Київ: Рокор, 2001. 200 с.
19. Сокол Т.Г. Основи туристичної діяльності: підручник. Київ: Грамота, 2006. 264 с.
20. Устименко Л.М., Афанасьєв І.Ю. Історія туризму: навчальний посібник; 2-е вид., переробл. та допов. Київ: Альтерпрес, 2008. 354 с.
21. Устименко Л.М., Булгакова Н.В. Основи туризмознавства: практикум. Київ: Ліра-К, 2018. 79 с.
22. Федорченко В.Х., Мініч І.М. Туристський словник-довідник: навчальний посібник. Київ: Дніпро, 2000. 54 с.
23. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.

Список рекомендованих джерел з дисципліни «Організація туристичних подорожей»

1. Про туризм: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 31, ст. 24.) {Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1276-VI від 16.04.2009, ВВР, 2009, № 38, ст. 535 № 2468-VI від 08.07.2010, ВВР, 2010, № 49, ст. 567 № 2608-VI від 19.10.2010, ВВР, 2011, № 11, ст. 69 № 3679-VI від 08.07.2011, ВВР, 2012, № 14, ст. 89 № 4385-VI від 09.02.2012, ВВР, 2012, № 40, ст. 477 № 5316-VI від 02.10.2012, ВВР, 2013, № 38, ст. 502 № 639-VII від 10.10.2013, ВВР, 2014, № 22, ст.770 № 1193-VII від 09.04.2014, ВВР, 2014, № 23, ст. 873 № 124-VIII від 15.01.2015, ВВР, 2015, № 14, ст. 96 № 2581-VIII від 02.10.2018, ВВР, 2018, № 46, ст.371} URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>.
2. Нормативно-правові акти України з питань туризму: збірник законодавчих та нормативних актів / Упоряд. М.І. Камлик. Київ: Атіка, 2004. 464 с.
3. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Зелена Буковина, 2003. 324 с.
4. Любіцева О.О., Бабарицька В.К. Туризмознавство: вступ до фаху: підручник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 335 с.
5. Мальська М.П., Худо В.В. Туристичний бізнес: теорія та практика: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 424 с.
6. Матвієнко А.Т., Цись В.Г. Технологія та організація туристичної діяльності: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2015. 120 с.
7. Михайліченко Г.І. Практика організації туристичних подорожей: навчальний посібник. Київ: КНТЕУ, 2003. 156 с.
8. Руснак Ю.І. Законодавство України про туризм і готельну справу: зб. офіц. текстів законів / Ю.І. Руснак. Київ: ЦУЛ, 2012.
9. Сокол Т.Г. Організація туристичної діяльності в Україні: навчальний посібник. Київ: Рокор, 2001. 200 с.
10. Сокол Т.Г. Організація туристичної діяльності в Україні: навчальний посібник; Ін-т туризму ФПУ. Київ: Музична Україна, 2002. 256 с.
11. Сокол, Т.Г. Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах: підручник. Київ: Альтерпрес, 2009. 447 с.

Список рекомендованих джерел з дисципліни «Географія туризму»

1. Аріон О.В., Уліганець С.І. Географія туризму: навчально-методичний посібник. Київ: ВГЛ «Обрії», 2009. 172 с.
2. Бейдик О., Новосад Н. Унікальна Україна. Географія та ресурси туризму: навчальний посібник. Київ: Патерик, 2018.
3. Волкова А.Г., Січук Д.Г. Географія гірськолижного туризму. *Географія та туризм*. 2010. Вип. 4. С. 127–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2010_4_23.
4. Грицку-Андрієш Ю., Грицку В. Географія сільського зеленого туризму у Закарпатській області. *Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини»*. 2014. Вип. 34. С. 48–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2014_34_8.
5. Гурова Д.Д. Сучасна географія туристських прибуттів та світові тенденції розвитку туризму. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Географічні науки»*. 2018. Вип. 8. С. 239–243. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ksuhsgs_2018_8_37.
6. Коцан Н.Н., Ящинська Г.Л. Природно-географічні передумови і ресурси розвитку сільського зеленого туризму в Польщі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Географія»*. 2015. № 1. С. 131–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUg_2015_1_22.
7. Кузик С.П. Географія туризму: навчальний посібник. Київ: Знання, 2011. 271 с.
8. Некос С.В. Географія туризму: курс лекцій та методичні рекомендації. Харків, 2016. 48 с.
9. Петринка Л.В. Географія туризму. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 95 с.

10. Рутинський М.Й. Географія туризму України: навчально-методичний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 160 с.
11. Рутинський М.Й. Замковий туризм в Україні. Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 432 с.
12. Словник-довідник з географії туризму, рекреалогії та рекреаційної географії / О.О. Бейдик. Київ: Палітра, 1997. 130 с.
13. Смаль І.В. Географія туризму та рекреація: словник-довідник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 208 с.
14. Смаль І.В. Основи географії рекреації і туризму: навчальний посібник. Ніжин: Видавництво НДПУ ім. М. Гоголя, 2004. 264 с.

Список рекомендованих джерел з дисципліни «Рекреалогія»

1. Андрєєва Г.П. Аналіз основних видів діяльності територіальних туристично-рекреаційних комплексів щодо виробництва і реалізації туристичного продукту. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 10. Ч. 1. С. 23–27. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/andreeva2.htm.
2. Андрушенко В.Ю. Значення та розвиток територіально-рекреаційної системи завдяки туризму. *Розвиток економічної системи в умовах глобалізації: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Вінниця. 2014. С. 87–90. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/andrushenko.htm.
3. Анісімов С.В. Аналіз історії розвитку дефініцій «рекреація» та «туризм». *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Географія»*. 2017. № 2. С. 128–133.
4. Артеменко О.І. Математичне моделювання рекреаційної привабливості території з використанням ієрархічної системи нечіткої логіки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.5. С. 345–352. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/artemenko2.htm.
5. Бейдик О.О. Тлумачний словник термінів з рекреаційної географії (географії туризму). Київ: ВПЦ “Київ. ун-т”, 1993. 56 с.
6. Бейдик О.О. Словник-довідник з географії туризму, рекреалогії та рекреаційної географії. Київ: Інститут туризму федерації профспілок України, 1998. 130 с.
7. Богославець О.Г., Бойко Н.О. Креативність як визначальний фактор трансформаційних процесів у розвитку рекреації. *Туристичний, готельний і ресторанний бізнес: інновації та тренди: тези Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ: КНТЕУ, 2016. С. 20–22. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/bogoslavec.htm.
8. Бойко Г.М. Рекреаційна діяльність як складова філософії здорового способу життя. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт»*. 2013. Вип. 112 (3). С. 97–99. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/bojko13.htm.
9. Вакуленко В. Туризм і охорона культурної спадщини: український досвід: монографія; В.Вакуленко, І.Валентюк, В.Грибан та ін.; за заг. ред. Ю.Лебединського, В.Вакуленка, М.Онісько. Київ: Видавництво КІС, 2003. 176 с.
10. Ведмідь Н.І. Класифікація санаторно-курортних і оздоровчих підприємств. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 238. С. 9–13. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/vedmid2.htm.
11. Величко В.В. Організація рекреаційних послуг: навчальний посібник. Харків: ХНУМГ ім. О.М.Бекетова, 2013. 202 с.
12. Власенко І.В. Рекреалогія: опорний конспект лекцій. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 63 с.
13. Головченко В., Кравчук О. Країнознавство: Азія, Африка, Латинська Америка, Австралія і Океанія: навчальний посібник. Київ: Нічлава, 2006. 336 с.

14. Гродзинська І.О., Нездоймінов С.Г., Гусєва О.В., Замкова А.В. Основи рекреалогії (економіко-екологічний та маркетинговий аспект): навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 264 с.
15. Гуменюк В.В. Державне регулювання курортно-рекреаційної сфери: монографія. Київ: Київський національний торгово-економічний університет, 2016. 372 с.
16. Гурова Д.Д. Сучасна географія туристських прибуттів та світові тенденції розвитку туризму. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Географічні науки»*. 2018. Вип. 8. С. 239–243.
17. Заваріка Г.М. Курортна справа: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 264 с.
18. Масляк П.О. Рекреаційна географія: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 343 с.
19. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство: навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 2003. 352 с.
20. Парфіненко А.Ю. Туристичне країнознавство: навчальний посібник. Харків: Бурун Книга, 2009. 288 с.
21. Скрипник Н.Я., Сердюк А.М. Рекреаційна географія: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 296 с.
22. Смаль І.В. Основи географії рекреації і туризму: навчальний посібник. Ніжин: Видавництво НДПУ ім. М. Гоголя, 2004. 264 с.
23. Стафійчук В.І. Рекреалогія: навчальний посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 428 с.
24. Стафійчук В.І. Рекреалогія: навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 2010. 264 с.
25. Стафійчук В.І. Туристичне країнознавство: навчальний посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 808 с.
26. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 312 с. URL: https://tourlib.net/books_ukr/fomenko.htm.

Список рекомендованих джерел з дисципліни «Правове регулювання туристичної діяльності»

1. Брусільцева Г.М. Правове регулювання туристичної діяльності: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 214 с.
2. Ващишин М. Правове регулювання туристичної діяльності: навч.-метод. посібник. Львів: ПП Сорока Т.Б., 2014. 168 с.
3. Єпіфанова Ю. С. Правове регулювання туристичної діяльності: навчальний посібник. Харків, 2014. 237 с.
4. Кіріяджи В.В. Правове регулювання галузей туристичного бізнесу: навчальний посібник. Донецьк: ДІТБ, 2001. 339 с.
5. Кубах А.І. Правове регулювання туристської діяльності: навчальний посібник. Харків: ХНАМГ, 2010. 282 с.
6. Козловський Є.В. Правове регулювання туристичної діяльності: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 272 с.
7. Коляда Т.А. Правове регулювання туристської діяльності: навчальний посібник. Харків: ХНАМГ, 2008. 182 с.
8. Правове регулювання туристичної діяльності в Україні: збірник нормативно-правових актів / під заг. ред. проф. В.К. Федорченка; Київ. ун-т туризму, економіки і права. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 640 с.
9. Ткаченко Т.І. Управління якістю готельних послуг: монографія. Київ: КНТЕУ, 2006. 234 с.

Список рекомендованих джерел з дисципліни «Менеджмент в туризмі»

1. Абрамов В.В., Тонкошкур М.В. Історія туризму: підручник для студ. спец. «Менеджмент організацій» («Менеджмент готельного, курортного і туристського сервісу», «Туризм», «Готельне господарство»); Харк. нац. акад. міського госп-ва. Харків: Форт, 2010. 286 с.
2. Андренко І.Б., Кравець О.М., Писаревський І.М. Менеджмент туризму: навч. посіб. для студентів ВНЗ; Харків. нац. ун-т міського госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків: ХНУМГ, 2014. 402 с.
3. Кіптенко В.К. Менеджмент туризму: підручник. Київ: Знання, 2010. 502 с.
4. Король О.Д., Крачило М.П. Менеджмент туризму: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці: Рута, 2008. 240 с.
5. Осовська Г.В., Осовський О.А. Менеджмент: підручник. Київ: Кондор, 2015. 563 с.
6. Панченко Ю.В., Лугінін О.Є., Фомішин С.В. Менеджмент внутрішнього і міжнародного туризму: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Херсон: Олді-Плюс, 2013. 341 с.
7. Стадник В.В., Гризовська Л.О. Менеджмент і маркетинг туризму: навчальний посібник. Хмельницький: ХНУ, 2020. 355 с.
8. Стадник В.В., Йохна М.А. Менеджмент: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2003. 464 с.
9. Ткач В.О. Менеджмент туризму: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.; Запоріж. нац. техн. ун-т. Запоріжжя, 2011. 227 с.
10. Школа І.М., Корольчук О.П. Менеджмент туризму: підручник для студ. вищ. навч. закл. Чернівці: Книги-XXI, 2011. 463 с.

Список рекомендованих джерел з дисципліни «Маркетинг в туризмі»

1. Кудла Н.Є. Маркетинг туристичних послуг: навчальний посібник. Київ: Знання, 2011. 351 с.
2. Летуновська Н.Є., Люльов О.В. Маркетинг у туризмі: підручник. Суми: Сумський державний університет, 2020. 270 с.
3. Лук'янов В.О., Мунін Г.Б. Маркетинг туристичного бізнесу: навчальний посібник. 2-е видання, перероблене і доповнене. Київ: Кондор, 2012. 336 с.
4. Мальська М.П., Мандюк Н.Л. Основи маркетингу у туризмі: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 336 с.
5. Маркетинг: навчальний посібник; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г.О. Дорошенко. Харків: Тім Пабліш Груп, 2016. 411 с.
6. Маркетинг туристичного продукту: підручник / Г.Б. Мунін, Ю.О. Карягін, З.І. Тимошенко, Т.О. Лемура. Київ: Кондор, 2009. 394 с.
7. Правик Ю.М. Маркетинг туризму: підручник. Київ: Знання, 2008. 303 с.
8. Смирнов І.Г., Любіцева О.О. Маркетинг сталого туризму: навчальний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 256 с.
9. Шульгіна Л.М. Маркетинг в туристичній індустрії: конспект лекцій. Київ: КНТЕУ, 2010. 99 с.